

ERDŐDI ALEXANDRA ANITA

Egy kézirat, egy költő, egy város

TENGERI-HÁNTÁS, ARANY JÁNOS, SZEGED

Arany János és Szeged kapcsolatáról azért lehet beszélni és írni, mert bár nagyon kevés adat áll rendelkezésre, azok mégis nagy jelentőséggel bírnak a város szempontjából, sőt akár az Arany János-kutatás felől nézve is. A Fővárosi Lapok számait átnézve 1864 és 1886 között három igazán figyelemreméltó cikket találtam Szegeddel és Arany Jánossal kapcsolatban. Mindhárom újságrészlet az 1880-as évekből származik, és szomorú események kapcsán íródott. Az egyik cikk Arany János halálához, a másik kettő a szegedi árvízhez kapcsolódik.

A Fővárosi Lapok 1882. november 26-i, 272. számának 1698. oldalán, a Vidéki hírek között a következő kis tudósítás olvasható:

„Arany János» címmel Szegeden külön füzetben megjelent a szép emlékbeszéd, melyet az izr. hitközség által rendezett gyászünnepeken Löw Immánuel rabbi mondott.”

A következő két cikk az 1879-es szegedi nagy árvízhez kapcsolódó információkat tartalmaz. A Fővárosi Lapok 1880. szeptemberi 10-i, 207. számának 1025. oldalán Arany János levele olvasható, melyet az akkori szegedi polgármesternek, Pálffy Ferencnek írt:

„Arany János, kinek nevérol az uj Szeged egyik utcáját nevezték el, a következő válasz-levelet írta Pálffy Ferencnek: »Igen tisztelt polgármester ur! Becses soraiból értesültem, hogy Szeged szab. kir. város tanácsa a város uj utcái rendezése alkalmából, azok egyikét nevemről méltóztatott elnevezni. A görög hitrege beszél egy Amphionról, a ki lantja pöngetésével várost épített: vajha ezt tehetném én, legalább a nevemet viselendő utcával! De sem Amphion lantja nem enyém, sem a regék korát nem éljük: s én csak ohajtásomat fejezhetem ki, hogy – mint phönix-madár a tűzből, – ugy Szeged városa a vízből minél előbb megijodva, megépülve, megszépülve keljen elő. Tisztelettel maradván tisztelt polgármester urnak, Margit-sziget, 1880. szept. 5. alázatos szolgálja Arany János.«”

Szeged vonatkozásában a legfontosabb cikk a Fővárosi Lapok 1884. április 22-i, 95. számának 623. oldalán található, mely arról tudósít, hogy egy Arany János-kézirat került a Somogyi-könyvtárba:

„Szeged Somogyi-könyvtárának Szász Károly oda ajándékozta a »Szegedi Árvízkönyv« összes eredeti kéziratait, köztük a »Tengeri hántás«-t Arany János kezeirésében.”

Ez a kézirat a mai napig a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárban található. A 23,5×29,1 cm-es, mára már megsárgult papírlap rektóján a *Tengeri-hántás* című ballada első 12 strófája, míg a verzón az utolsó két strófa látható. Az *Árvízkönyvről*¹ utoljára Szőkefalvi-Nagy Erzsébet írt ismertetést, melyben ő is megemlíti, hogy „becses ereklyeként őrzi a

¹ *Árvízkönyv Szeged javára*, szerk. SZÁSZ Károly, Budapest, Kisfaludy Társaság, 1880.

könyvtár” Arany János kéziratát.² Az *Árvízkönyvből* három példány is fellelhető a könyvtárban, 1880-ban adták ki Budapesten, a szerkesztő Szász Károly volt. A *Tengeri-hántás* a 42–44. oldalon olvasható benne. Ezt a könyvet az Arany-szövegek kritikai kiadása³ is megemlíti mint a ballada első nyomtatott megjelenését. Voinovich a két általa ismert kéziratot, illetve az *Árvízkönyvet* összevetve a szövegeltéréseket sorra veszi, de a szegedi kézitról nem tesz említést. Ez utóbbi tisztázatnak tűnik, és az eltérések alapján a központozásban, írásmódban, illetve a kritikai kiadásból hiányzó, „Adony”-hoz fűződő jegyzet meglétéből következtetve ez került be az antológiába. További eltérések a kritikai kiadáshoz képest: „mellyes”; „most buvik fel”; „rosz lapályon”; „Oda hagyta”; „Ne tegyétek ti, leányok”; „csillag hull ma”; „Ti leányok, ne tegyétek”; „Tova hajtott”; „se’ fúttá”; „Éje hosszú”; „Török is már a tengerit Adonyban” – az utolsó szóhoz Arany jegyzetet fűz: „Minden helyi vonatkozás nélkül.”; „haza került”; „hogy’ jára”; „Itt nyugosznak”; „Ferkó sem nyughatik”; „nagy-fel, messze”; „veleálmodsz”; „ülve”; „Furulyáznak”.

A Somogyi Könyvtár munkatársainak köszönhetően a kéziratot megtekinthettem, a digitális másolatot a rendelkezésemre bocsátották, melyet itt közölhetek is.

² http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/kiallitas/honapkonyve/arviz/arviz.html. Utolsó megtekintés 2017. január 24.

³ *Arany János összes művei I., Kisebb költemények*, szerk. VOINOVICH Géza, Budapest, Akadémiai, 1951., 330–332. és 530–532.

Tengeri-hántás.

Ballada.

„Nagy a tisz, nagy a sárga siddéke,
 Pórázú stál füstje fel a nagy égbe;
 Kívülálló egynehány fa,
 Tova nyúltek rémes árnyai;
 S pírulúllí a tanyáknak
 Síp leghere, síp leghere.”

„Szörvén, hé! nagy a mékés: moragni!
 Ném is illik tőrekulóra úszogás.
 Ki elhívó pírúvó cívít fel,
 Lakodalma len az úrúvól.
 — Tegyetek rá! hads lobogás,
 Te gyűlök, gőrdöl a tétkel.”

„Daly Erő síp leghere: volt de árva,
 Száttal nagy a mekés mekés;
 Szaryasa volt beleszokni,
 Kárvon egri, pírúvó adni,
 — Mi má? lere, gőrdöl a fél!
 Szokának hajadóvó.”

Deli kancsi, dencálba a sállo,
 Puka labán nem leve kánt a sállo;
 Műt a búza, pírúvó, seldyes.
 Kérek arva: maga mullget,
 — Teli a hold, most buvik fel
 Az egész byágy ságya helyes.”

Tuba Fokó juhos sív a tájón;
 Dala mekés legel a nagy lapályon,
 Maga vly búz... mi mekés éri?
 Szarulya sív sív sív...
 — Aha! miket hájt a sódol!
 Daly Erő sív nagy kivevó.”

Daly Erő, a mekés kimevó s, o,
 Szarulya puka fivővó pírúvó,
 De ha alamént reájt,
 Dala ságya kív tanyáján,
 — Törí a vadka az úrúvól!
 Né legyetek ti, leányok!”

Leden ónda gyólt rubiját drakarója,
 Törí, sállo pírúvó sáv sáv;
 Hova jár, mint halra letek,
 Ha alamént má sáv sáv...
 — Törí, mekés! Cívítog hull ma!
 Te leányok, re legyetek!”

Tuba Fokó a legelőt megúnta,
 Tova hajlék sív sáv sáv;
 Daly Erő nem kivevó,
 Maga helyes, dala sív sív;
 — Nagy a kancsi, edik egge
 Szak az riten sáv sáv, mor, sí.”

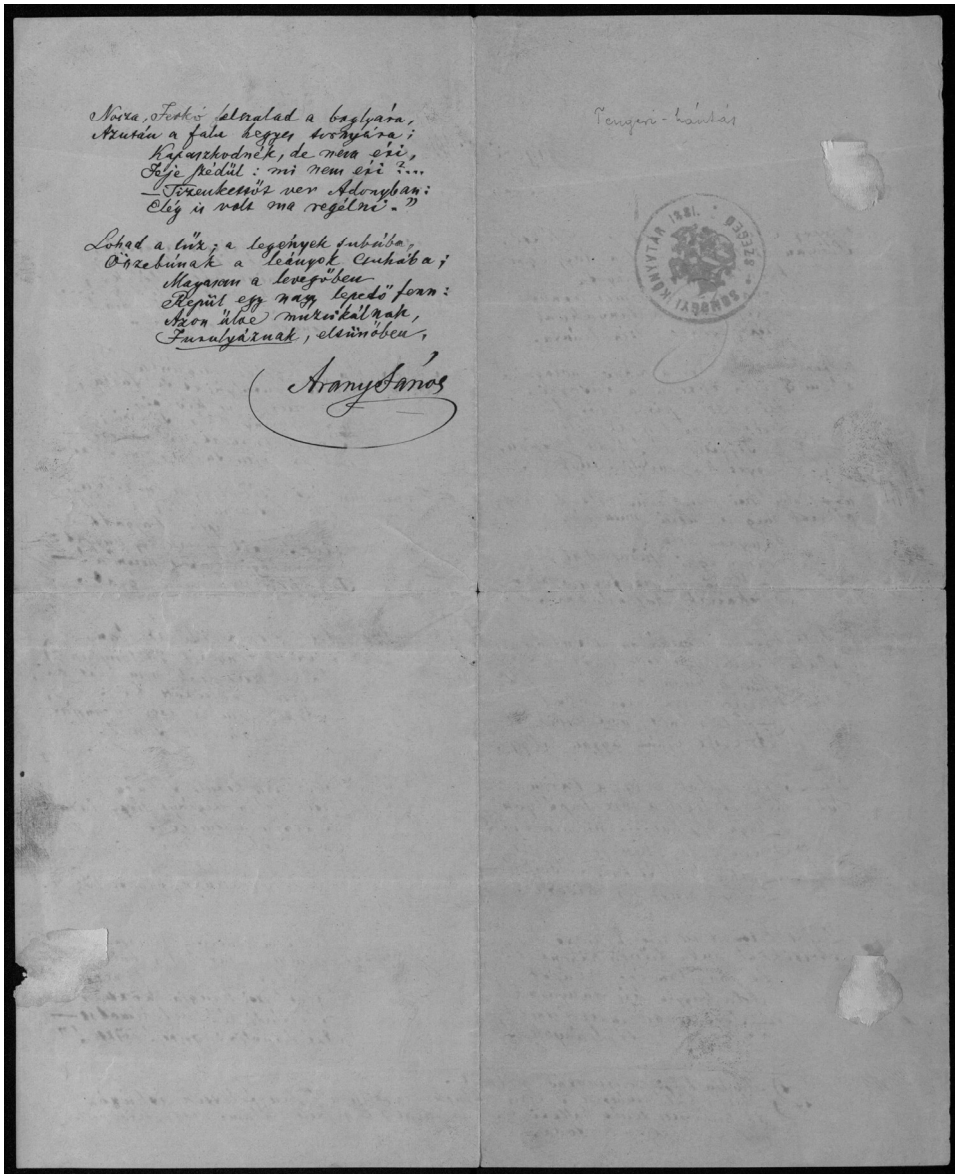
Humorin ják, sáv sáv a sáv sáv,
 Ném is illik sáv sáv sáv;
 E kancsi, nagy sáv sáv;
 Pírúvó sáv sáv — gak egy sáv sáv;
 — De sáv sáv az a mekés!
 Te, sállo, vly puka sáv sáv.”

Kérek sáv sáv az idő atonban,
 Törí is már a tengert Adonyon;
 Daly Erő, gak nem sáv sáv;
 Tencsöbe kivevó kivevó;
 — Az a daly sáv sáv sáv;
 Né gyálóra ére senki.”

Tuba Fokó hara kivevó sáv sáv,
 Daly Erő sáv sáv sáv sáv sáv;
 Ki kivevó a mekés sáv;
 Sáv sáv sáv sáv sáv;
 — Kivevó sáv sáv sáv sáv;
 „Te nyugvó sáv sáv sáv sáv.”

Magá Fokó sáv sáv sáv sáv sáv,
 Béműt sáv sáv sáv sáv sáv;
 Sáv sáv sáv sáv sáv sáv;
 Daly Erő sáv sáv sáv sáv;
 — Né sáv sáv sáv sáv sáv;
 Né sáv sáv sáv sáv sáv sáv!”

*) Minden helyi vonatkozás nélkül.
 +*) Azon helyi emberek voltak, akiknek magam a lapos felelősként írtam,
 de kivevó sáv sáv sáv, a (daly) sáv sáv sáv sáv sáv, kivevó
 sáv sáv sáv sáv sáv sáv.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁRBAN ŐRZÖTT ARANY JÁNOS-KÉZIRAT VERZÓJA